

**„A trăi un trai și cu al morții două”
PETRU URSACHE (1931-2013)**

Adrian CRUPA*

Traiful vieții

Petru Ursache a intrat în veacul de om la 15 mai 1931, în satul Hărpășești, comuna Popești din județul Iași. Cursurile primare le urmează la școala din sat, după care intră la Liceul Național din Iași în vremurile tulburi ale sfârșitului de război și ale începutului erei comuniste¹, liceu pe care îl absolvă în 1951. Între 1952-1956 urmează Facultatea de Filologie a Universității „Alexandru Ioan Cuza” avându-l ca profesor pe esteticianul Al. Dima (viitorul coleg și șef de catedră), devenind în 1956 licențiat în limba și literatura română. După absolvirea studiilor universitare profesează pentru o perioadă ca bibliotecar la Biblioteca Județeană „Gh. Asachi” din Iași (1956-1958), îmbrățișând apoi definitiv cariera didactică în mediul universitar, ale cărei trepte le parcurge rând pe rând: preparator (1958-1960), asistent (1960-1969), lector (1969-1974), conferențiar (1974-1992), profesor (1992-2001), inițial la Catedra de Literatură Universală (desființată din rațiuni politice la începutul anilor '70), apoi la Catedra de Literatură Română și, din nou, la reînființata Catedră de Literatură Comparată și Estetică (din 1997). La începutul anilor '70 obține titlul de doctor în

---

* Facultatea de Litere, Universitatea „Alexandru Ioan Cuza”, Iași – România.

¹ În discuțiile purtate între anii 1996 și 2013, timp în care Petru Ursache mi-a fost rând pe rând profesor, coordonator al tezelor de licență (2000), de disertație (2002) și de doctorat (2009), pildă în arta didactică și mentor în domeniul gândirii, revenea cu obstinație imaginea „dispariției” neașteptate din primăvara lui '48 a colegului de liceu Adrian Onofrei, tânăr cu „origine nesănătoasă”, în temnițele sistemului concentraționar ce prindea chip în acei ani.

Filologie al Universității din București (1971), urmând ca peste decenii, de la mijlocul anilor '90 până în 2010, să devină el însuși conducător de doctorate și, în această calitate, să formeze generații întregi de cercetători.

După ce în tinerețe se va fi ocupat pentru o scurtă perioadă de culegerea de *folclor*², atenția i s-a îndreptat ulterior – odată cu publicarea tezei de doctorat coordonată de profesorul Mihai Pop³ «*Șezătoarea*» în *contextul folcloristicii* (București, Editura Minerva, 1972) – către abordarea sistematică și axiologică a întinsului domeniu al *literaturii orale*, înțeles cu preponderență ca artă, fapt vizibil în volumele *Poetică folclorică* (Iași, Editura Junimea, 1976) și *Prolegomene la o estetică a folclorului* (București, Editura Cartea Românească, 1980). Abordarea creațiilor populare cu instrumentele esteticii, influențată fără îndoială și de cursurile de *estetică* susținute începând cu anii '70 în cadrul Facultății de Litere a Universității ieșene⁴ în paralel cu cele de folcloristică⁵, este factorul care îl conduce treptat pe Petru Ursache la extinderea perspectivei de înțelegere a culturii tradiționale.

Un alt factor care a facilitat interdisciplinaritatea⁶ de mai târziu a gândirii lui Petru Ursache, independent de voința sa, au fost presiunile politico-ideologice exercitate constant de reprezentanții „serviciului de cadre”, care i-au obstrucționat calea ascensiunii ierarhice profesionale, deschizându-i în schimb calea cercetărilor științifice bine întemeiate și argumentate. Despre respectivele vremuri, profesorul afirma într-un interviu din 2008: „Momentul decisiv și, într-un fel, dramatic în apropierea mea de opera de ficțiune literară ca și de creația științifică a lui Mircea Eliade s-a produs imediat după 1970. Dădusem doctoratul [și] în 1973

² În 1964 îi apar două antologii: *D-ale lui Păcală. Snoave populare*. Ediție îngrijită de Vasile Adăscăliței și Petru Ursache. Prefață de Petru Ursache, București, Editura Pentru Literatură și *Pe plaiuri moldovene. Folclor nou din regiunea Iași*, Iași, Casa Regională a Creației Populare.

³ Profesorul Mihai Pop este cel care îi sugerează viitorului etnolog depășirea abordării descriptive și pozitive a *corpus*-ului folcloric în favoarea celei sistematice și calitative a fenomenului folcloric ca „fapt total”.

⁴ *Curs de estetică*, două volume, Iași, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, 1973.

⁵ *Curs de literatură populară*, Iași, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, 1974.

⁶ Magda Ursache, soția profesorului, mărturisea recent: „A văzut interdisciplinar predând discipline separate, de graniță; din aruncarea de colo-colo, de la Folcloristică la Estetică, de la Teoria la Istoria Literaturii, răspunsul lui, concretizat în cărți de referință, a fost interdisciplinaritate comparativă. Dintr-un curs opțional – curajos – despre Mircea Eliade, a ieșit *Camera Sambó*” (Magda Ursache, *Viața după viață*, în <http://vasilegogea.wordpress.com/2013/11/01/14421/>, accesat la 06.12.2013).

obținusem acceptul pentru un lectorat de Cultură și Civilizație Română, pe o perioadă de doi ani, nici mai mult, nici mai puțin decât la Chicago. Știam că profesorul Eliade se afla în acea citadelă universitară americană, că era vizitat discret de românii care aveau norocul să ajungă până acolo (cu «misie» sau fără). Și eu i-am trimis pe căi ocolite o scurtă scrisoare în care îmi declinam numele și se pare că a ajuns la destinație. Din păcate, lectoratul meu a căzut, deși obținusem «toate» aprobările posibile. S-a opus Securitatea, dar mai ales «colegii mei» de universitate care lucrau pe rețea și erau virusați de organe și de ei înșiși. Întâmplarea m-a îndârjit. Vorba aceea: tot răul spre bine. Am început să-l studiez pe Eliade sistematic, drept urmare, am transformat, tot «pe proprie răspundere», cursul de Etnologie în curs de Mitologie, cu accent pe *Aspecte ale mitului* și pe *De la Zalmoxis la Gengis-Han*; iar împreună cu Magda Ursache am început antologarea volumului *Meșterul Manole*. În 1988 l-am predat Editurii Junimea. Pe de altă parte, *Camera Sambô* reprezintă forma finală a cursului ținut înainte de 1989. Au rămas, așadar, cărțile, bune-rele cum sunt, ca un mod de a replica împotriva prigonirii omului Eliade și a cărților sale, «înainte», cât și după căderea Cortinei-de-Fier⁷.

Se poate afirma în consecință că deceniul al optulea al secolului trecut reprezintă perioada în care abordarea folclorică de la care pornise profesorul este înlocuită treptat cu o viziune nouă, optimizată, situată la confluența *etnologiei*⁸ cu istoria religiilor, cu geografia umană, cu antropologia culturală și cu sociologia, viziune racordată critic la teoriile contemporane ce dominau științele socio-umane occidentale. Evoluția devine vizibilă în capitolul *Folclorul literar din perspectivă geografică*⁹ și în volumul *Eseuri etnologice* (București, Editura Cartea Românească, 1986).

După 1989, perspectivei interdisciplinare a lui Petru Ursache i se deschid noi direcții de cercetare. În continuarea etnologiei, *mitologia* este dezvoltată atât în cursurile de specialitate ținute, cât și în studiile

⁷ Gabriel Stănescu, *Asistăm uluiți și neputincioși la propria deculturalizare și „deșănțare”*. Interviu cu Petru Ursache în revista „Argeș”, iunie 2008; http://www.centrul-cultural-pitesti.ro/index.php?option=com_content&view=article&id=1329:interviu-cu-petru-ursache&catid=167:revista-arges-iunie-2008&Itemid=112 (accesat la 06.12.2013).

⁸ Anunțată deja printr-un articol programatic din 1978, *Etnologia: concept și metodă* în „Analele Științifice ale Universității «Alexandru Ioan Cuza» din Iași”, Serie nouă, Literatură, tom 24, an 1978, p. 25-30.

⁹ În *Tratatul de dialectologie românească*, coordonat de Valeriu Rusu, Craiova, Editura Scrisul Românesc, 1984, p. 686-703.

introdutive ce însoțesc antologiile Mircea Eliade¹⁰ elaborate împreună cu Magda Ursache, în felul în care este gândită și configurată selecția de texte și aparatul critic, precum și într-o serie de articole și comunicări susținute cu diverse prilejuri¹¹.

Teologia este un al doilea domeniu spre care pe de o parte preocupările universitare¹², pe de altă parte cele editoriale [îngrijește o ediție Sadoveanu prefătată de Arhimandritul Bartolomeu Anania a Vieților sfinților, Mihail Sadoveanu, *Spre Emaus: din Viețile Sfinților* (Iași, Editura Trinitas, 1993) și două antologii de lirică religioasă, *Poezie creștină românească* (Iași, Institutul European, 1996), respectiv *Duh și slovă. Antologie de poezie creștină*, (Iași, Editura Junimea, 2002)] și cele științifice ale profesorului se îndreaptă. Apariția în 1999 a primei ediții a *Micului tratat de estetică teologică* (Iași, Editura Junimea; ediția a II-a Cluj-Napoca, Editura Eikon, 2009) marchează momentul de maturitate a gândirii lui Petru Ursache, expresia unei sinteze definită de autor drept „transfer de informație dintr-o serie de materii, pe care le-am experimentat la catedră și în scriere câteva decenii, în altul mai puțin familiar nouă *teologia* (și, respectiv, *arta sacră*)”¹³ asumat, am putea completa pe temeiul faptului că aceasta este perioada în care l-am cunoscut devenindu-i discipol, prin „poarta” exercițiului spiritual/rugăciunii din ce în ce mai dragi spre asfințitul vieții.

Psihanaliza poate fi considerată drept al treilea domeniu care contribuie la elaborarea viziunii lui Petru Ursache, domeniu ce urmează în chip natural celorlalte două amintite mai sus. Elementul comun ce unește cele trei domenii, preluat poate din lecturile din Eliade, îl constituie *exemplaritatea* sub forma clasică a modelului *eroic* comun spațiului mitologic (semizeul), teologic (sfântul) și psihanalitico-literar (artistul – în ipostaza de creator al noilor realități, fie măcar în chipul literar al lumilor ficționale). O dovedesc texte precum *Titu Maiorescu esteticianul. Studiu hermeneutic* (Iași, Editura Junimea, 1987), *Prefața* la volumul Otto Rank,

¹⁰ Mircea Eliade, *Meșterul Manole. Studii de etnologie și mitologie*, Iași, Editura Junimea, 1992; Idem, *Arta de a muri*. Ediție îngrijită, selecție de texte și note de Magda Ursache și Petru Ursache, Iași, Editura Moldova, 1993.

¹¹ Amintim cu titlu ilustrativ: *Legenda – o altă față a mitului*, în „Anuarul Muzeului Etnografic al Moldovei”, Iași, Editura Junimea, nr. 1, 2001, p. 133-154; *Povestea lui Dumuzi*, în „Acta Iassyensia Comparationis”, Iași, nr. 1, 2003, p. 27-30 ș.a.

¹² După 1990, Petru Ursache începe să susțină în cadrul Facultății de Teologie Ortodoxă cursuri de Estetică și de Mitologie și folclor religios, coordonând totodată mai multe teze de doctorat ale unor absolvenți de studii teologice.

¹³ *Cuvânt înainte la Mic tratat de estetică teologică*, ediția a doua, Cluj-Napoca, Editura Eikon, 2009, p. 11.

Dublul. Don Juan (traducere de Georgeta-Mirela Vicol, Iași, Institutul European, 1997, p. 5-26), *Studiul introductiv* de la Arnold Van Gennepe, *Formarea legendelor* (traducere de Lucia Berdan și Crina Ioana Berdan, Iași, Editura Polirom, 1997, p. 5-24), *Studiul introductiv* la a doua ediție a tratatului fostului său maestru Al. Dima, *Domeniul esteticii. Privire sintetică introductivă* (ediție îngrijită, studiu introductiv, tabel cronologic și indice de nume de Petru Ursache, Iași, Editura Universității „Al. I. Cuza”, 1998, p. V-XLIV) și, nu în cele din urmă, articole precum *Descântec și psihanaliză*¹⁴ ori *Dosarul Freud sau dosarul omului*¹⁵.

„Faptul folcloric” și „literatura orală” sunt conceptele pe care în această perioadă Petru Ursache le depășește, reconsiderându-le, câteodată critic (cum se întâmplă în *Antropologia, o știință neocolonială*, Iași, Editura Timpul, 2006), alături adevând discursul antropologic la instituția alimentației tradiționale și la reflectările ei literare (*Bucătăria vie. File din antropologia alimentației*, Iași, Editura Junimea, 2011), dar, de fiecare dată, din perspectiva conceperii unitare a culturii tradiționale ca expresie totală a ființării „țaranului din satul tradițional «clasic»”¹⁶.

Nivelul la care se situează acum discursul autorului este cel al integrării aspectelor analitice și cuantificatorii într-un sistem unitar de reprezentare și înțelegere a paradigmei tradiționale, situate toate sub semnul etnicului: *etno-estetica* (*Etnoestetica*, Iași, Institutul European, 1998; respectiv *Cazul Mărie sau Despre frumos în cultura orală*, Iași, Editura Junimea, 2001) și *etno-sofia* (*Etnosofia*, București, Editura Paideia, 2006). Dezvoltări firești ale preocupărilor mai vechi legate de domeniul folclorului și de cel al esteticii, noile discipline vin să acopere întreg spectrul gândirii tradiționale din perspectiva kalocagatonică a tripticului fundamental al culturilor arhaice: *etnosofiei* revenindu-i domeniul *binelui* și al *adevărului*, iar *etnoesteticii* cel al *frumosului*, tustrele fiind înțelese ca moduri complementare ale ființării. Însă privirea cercetătorului țintează mai departe, recunoscând existența unor vaste arii ale culturii tradiționale neexplorate încă: „Deja se ivesc la orizont teme noi și în completare: *gândire magică* (despre care nu am scris nici un rând aici), *sistematizarea operatorilor paremiologici* (pomeniți doar pe ici pe colo), *logica ritului* în consonanță cu faptele de gândire și de vorbire. Și multe altele. Să le spun, să le tac?”¹⁷

¹⁴ În „Convorbiri literare”, anul 134, Iași, nr. 11, 2000, p. 33.

¹⁵ Idem, anul 141, nr. 3, 2007, p. 147-149.

¹⁶ Petru Ursache, *Etnosofia*, București, Editura Paideia, 2006, p. 9.

¹⁷ *Ibidem*, p. 251.

Literatura reprezintă cealaltă paradigmă în care poate fi observată evoluția personalității lui Petru Ursache. După debutul în revista „Scrișul bănețean” (1958), dar încă înainte de a deveni membru al Uniunii Scriitorilor din România (1981), profesorul se ocupă de îngrijirea unor ediții critice, și în acest caz pornindu-se dinspre domeniul literaturii populare – Mihai Lupescu, *Tei-legănat. Folclor moldovenesc* (ediție îngrijită și prefață de Petru Ursache, Iași, Editura Junimea, 1975), Mihail Sadoveanu, *Poezie populară* (ediție îngrijită și studiu introductiv de Petru Ursache, Iași, Editura Junimea, 1981) și Alexandru Vasiliu, *Literatură populară din Moldova* (ediție critică și studiu introductiv de Petru Ursache, București, Editura Minerva, 1984). În timp, dublate cu siguranță de experiența seminarelor cu studenții, atenția autorului se focalizează pe abordarea în ansamblu a operei unor autori favoriți, din care se încearcă decelarea semnificațiilor majore pentru posteritate. Se nasc astfel texte precum *Camera Sambô. Introducere în opera lui Mircea Eliade* (București, Editura Coresi, 1993; ediția a doua, Iași, Editura Universității „Al. I. Cuza”, 1999; ediția a treia, Cluj-Napoca, Editura Eikon, 2008), *Titu Maiorescu. O cercetare critică* (Iași, Editura Institutul European, 1996), *Sadovenizând, sadovenizând... Studiu stilistic și estetic* (Iași, Editura Junimea, 1994; ediția a doua, revăzută și adăugită, Iași, Editura Universitas XXI, 2005) edițiile critice Mihai Eminescu, *Doina* (ediție îngrijită de Magda și Petru Ursache, Iași, Editura Timpul, 2000) și *Luceafărul* (ediție îngrijită de Magda și Petru Ursache, Iași, Editura Timpul, 2001) și, nu în ultimul rând, volumele dedicate marelui său prieten Cezar Ivănescu, *Înamorați întru moarte. Eros Poesis la Cezar Ivănescu* (Iași, Editura Timpul, 2004), respectiv *Eros & Thanatos la Cezar Ivănescu* (București, Editura Contemporanul, 2010).

În ultimii ani din viață, Petru Ursache a fost preocupat din ce în ce mai mult de omul aflat sub „teroarea istoriei”. *Istoria*, în aceeași măsură ca și *memoria*, devin teme favorite ale discuțiilor sale cu istorici precum Gheorghe Buzatu sau profesorul Ioan Caproșu, concluziile cercetărilor întreprinse transpărând în articolele („Cazul” *Golopenția*¹⁸, *La schit și la gherlă*¹⁹, *Documente de temniță*²⁰, *Sânge pe Bărăgan*²¹, *Lotul Nicolae Mărgineanu*²²,

¹⁸ În „Convorbiri literare”, anul 140, nr. 8, 2006, p. 120-122.

¹⁹ Idem, anul 141, nr. 12, 2007, p. 124-126.

²⁰ Idem, anul 142, nr. 11, 2008, p. 122-124.

²¹ Articol în două părți în „Convorbiri literare”, anul 140, nr. 2, 2006, p. 123-124, anul 141, nr. 6, 2007, p. 115-116.

²² În „Convorbiri literare”, anul 142, nr. 8, 2008, p. 108-110.

*Celularul mare: Țara*²³, *Fortul Casimca*²⁴, *Ion Gavrilă-Ogoreanu*²⁵ ș.a.) și în cărțile pe care le prezintă, le prefățează (Grigore Caraza, *Aiud însângerat*, ediția a 5-a, Iași, Editura Tipo Moldova, 2013) sau le scrie cu asiduitate (*Istorie, genocid, etnocid*, Piatra Neamț, Editura Conta, 2010). Se evidențiază în această direcție exegeza modelului de umanitate plenară propus de destinul și de scrierile lui Paul Goma – *Omul din Calidor* (2012) –, tema fiind anunțată deja printr-un articol publicat în 2006, *Cutremurare și anamneză*²⁶, și reluată ulterior, în 2010, în articolul *Când s-a auzit vocea lui Paul Goma...*²⁷

Ca într-un cerc care se încheie, în 2013 Petru Ursache revine la primele sale preocupări, publicând a doua ediție, ilustrată de Ștefan Arteni²⁸, a unui studiu în care literatura orală (traducerile variantelor inclusiv) este abordată în ipostaza ei de *capodoperă*²⁹ cu instrumentele mitologiei comparate și ale psihanalizei: *Miorița – un dosar mitologic* (Iași, Editura Opera Magna, 2013; ediția I, Iași, Casa Editorială Demiurg, 2010). În această ultimă ediție, accentul migrează dinspre caracterul baladei de capodoperă înspre cel de mitologie a morții.

În memoria publicului, Petru Ursache s-a impus și ca publicist, susținând constant rubrici consacrate (precum „Cartea de etnologie” și „Nașterea Afroditei” în „Convorbiri literare”), adevărate fișe pentru studiile publicate ulterior în volum. Colaborează în aceeași măsură cu periodicele din Iași („Cronica”, „Iașul literar”), dar și cu cele centrale de specialitate („Limba și literatura”, „Revista de Etnografie și Folclor”). Alături de soția sa, Magda Ursache, îngrijește pentru diverse edituri peste douăzeci de antologii și ediții critice.

Contribuția de netăgăduit a profesorului, a omului de litere și a specialistului a fost în cele din urmă recunoscută de către contemporani, motiv pentru care Petru Ursache a fost recompensat cu o serie de titluri și premii: Premiul *Profesor Emeritus* al Universității „Alexandru Ioan

²³ Idem, anul 143, nr. 4, 2009, p. 148-150.

²⁴ Idem, anul 146, nr. 4, 2012, p. 160-164.

²⁵ O serie de trei articole în „Convorbiri literare”, anul 145, nr. 10, 11 și 12, 2011, p. 156-159, 157-159, respectiv 145-148.

²⁶ În „Convorbiri literare”, anul 140, nr. 4, 2006, p. 122-123.

²⁷ Idem, anul 144, nr. 10, 2010, p. 137-140.

²⁸ Ilustrator cu care mai colaborase la reeditarea *Micului tratat de estetică teologică* din 2009.

²⁹ Cadrele definirii *Capodoperei folclorice* fuseseră deja trasate în articolul omonim din „Analele Științifice ale Universității «Alexandru Ioan Cuza» din Iași”, Secțiunea Literatură, tom XXXIX-XL, 1993-1994, p. 111-121.

Cuza” (2001), Premiul de Excelență al Uniunii Scriitorilor, Filiala Iași (2001, 2006), Premiul *Opera omnia* acordat de revista „Convorbiri literare”, Premiul *Opera omnia* acordat de Biblioteca „Vasile Voiculescu”, Buzău, 2001.

La 7 august 2013, Petru Ursache și-a istovit apostolatul în lumea de aici, trecând cuminte, în condiția de „dalb de pribeag”, pragul lumii de dincolo.

Traiu morții

Studierea culturilor tradiționale și a mitologiilor i-au prilejuit încă devreme profesorului accesul pertinent și deplin la o „știință a morții”. Asemenea etnologului ce își pregătește contactul cu terenul, Petru Ursache cercetează mai întâi *Geografia lui „dincolo”*³⁰, dobândind certitudinea că „lumea «de dincolo» este perfect reală (atât raiul, cât și iadul), că «dincoacele» a fost zidit de Dumnezeu, împreună cu omul însuși”³¹. De pe aceste poziții, itinerarul „dalbului de pribeag” devine transparent ochiului din veac. Fie că trece prin vămile succesive ale iadului, fie că se împărtășește de lumina vadurilor din rai, călătorul nu va uita niciodată să țină „calea de ajungere la ele: *dreapta și sus*”³². Științei drumului către „dincolo”, profesorul îi adaugă cunoașterea pașilor de urmat în viețuirea „de aici”. Etapele acestei cunoașteri fundamentale pentru înțelegerea și asumarea condiției istorice, întrupate a omului, îi sunt vădite sub chipul înțelepciunii populare, al etnosofiei. Formulările paremiologice ale culturii tradiționale surprind în chip esențializat structura existenței umane:

„A trăi un trai și cu al morții două” sau, în altă formulare,

„O viață și cu a morții două”,

iar Petru Ursache constată: „Așadar, moartea este un *trai* în rând cu viața. Anonimul are prudența să arate că *moartea* nu este chiar *viața*, ci un *trai*, adică un tip de experiență”³³. Viața și moartea se unesc deci într-un *continuum*, ceea ce-l face pe autor să înțeleagă că faptele sale și făptuirile sale (la fel de bine sub forma cărților, ca și sub forma ucenicilor) sunt singurele moduri prin care poate interveni eficace

³⁰ Titlul unui capitol din volumul *Cazul Mărie sau Despre frumos în cultura orală*, Iași, Editura Junimea, 2001, p. 159-177.

³¹ *Ibidem*, p. 161.

³² *Ibidem*, p. 177.

³³ Idem, *Etnosofia*, ed. cit., p.161.

asupra propriului destin. Cu toate acestea, remarcă el în alt loc, într-o moarte nu *știința*, cât *credința* te proiectează indiferent de condiția ta socială, de cultură ori de statutul academic:

„Moartea este o *experiență strict personală, individuală* (s.n.), chiar dacă se însoțește de ritualuri care angajează o mare parte a grupului socio-uman. Un savant de înaltă clasă își consacră întreaga viață scrierii de tomuri laudate, pentru a-și lămuri semenii că moartea pune la punct toate, că «lumea» de dincolo este doar autoamăgire, că singura șansă dată omului este clipa de față. Se poate mândri că nu s-a lăsat prins de vorbe, descoperind, în schimb, o linie de conduită demnă de o ființă gânditoare. Dar când îi vine sorocul și se află singur cu moartea, până și savantul cel mai sever cu principiile cade răpus de îndoială. Iar *îndoiala*, o știm, *întărește credința, nu știința*. Anonimul a înțeles [mai] bine acest moment conflictual, unic pentru luarea unei decizii, fie și în ceasul al doisprezecelea: «Nașterea omului e pentru alții, moartea e a lui»³⁴.

Iată de ce Petru Ursache a înțeles la un moment dat al existenței sale că *a muri* cum se cuvine *nu este* până la urmă *o știință, cât o artă*. Cuvintele scrise în timpul vieții capătă sens și substanță în perspectiva morții. Reflecțiile despre rostul destinului terestru al omului din *Micul tratat de estetică teologică*, care vor fi fost puse poate pe seama amănuntului biografic al cursurilor de estetică ținute studenților de la Facultatea de Teologie, se relevă *post-mortem* într-o nouă lumină. Împăcarea creștinului cu moartea nu este doar ecoul discursului teologic, autorul privește „dincolo” cu seninătatea conferită de conștiința drumului ce avea să urmeze. Nu moartea inerentă condiției umane înfiorează – recunoaște Petru Ursache –, ea a fost semnificată de pătimirea și de Învierea Mântuitorului și constituie o treaptă ce mijlocește trecerea către „dincolo”, ci, mai ales, moartea individuală și repetabilă din lumea aceasta – păcatul: „Căci și viața fiecărui creștin în parte este o taină ce se petrece aici pe pământ, în timp limitat, ca apoi să se mute în veșnicie. Individul își făurește o concepție riguroasă despre moarte și, în consecință, despre existența tragică, strâns dependentă de frică și de păcat. Moartea experimentată și învinsă, după modelul Celui crucificat pe Golgota, îl face să nu-i mai fie frică de ea, ci de păcat: păcatul ia chipul hidos al morții reale...”³⁵

³⁴ *Ibidem*, p. 165.

³⁵ *Idem*, *Mic tratat de estetică teologică*, ediția a II-a, p. 167.

Or tocmai teama de a nu fi greșit pe undeva, de a nu fi spus adevărul decât pe jumătate, de a nu fi mărturisit celorlalți toate câte îi vor fi fost descoperite, îl determină pe profesor ca în ultimii ani de viață să respecte un program strict de lucru, să cântărească îndelung greutatea vorbelor semănate în articolele din periodice și să reevalueze în noi ediții, „adăugite și îmbunătățite”, studiile mai vechi. Într-un anume fel, Petru Ursache nu a încuviințat să treacă „dincolo” decât după ce-și va fi rânduit toate cele din „lumea de aici”. Mărturiile soției sale, Magda Ursache, despre ultimele gânduri ale profesorului nu fac decât să confirme aceste convingeri: „Primele cuvinte, după coma indusă, din care a ieșit pe 13 iulie: «N-o să mai scriu, n-o să mai citesc...» Ba o să scrii, o să citești, ai să termini ce-ai început. Și el, ca un ecou: «Ai să termini ce-ai început». Cu scrisul mărunț și ordonat (îi spuneam «scrisulețul», era extrem de personalizat) a caligrafiat foarte concentrat (fișa o păstrez în rama oglinzii): Godea – Goma. De ce? «Pentru eufonie». Silvia Godea, medicul rezident în cardiologie, cu o strălucită carieră în față, sunt sigură. Și, în continuare:

Eliade – Goma

Eliade – Eminescu

Cioran – Eminescu

Ce scrii tu acolo, Petru? «Îmi organizez *spațiul* meu literar». Sacru, aș adăuga. Ce și-a dorit cu adevărat e legat de cărți, ale lui și ale mele, deopotrivă”³⁶.

Pentru profesorul Petru Ursache *moartea* nu a fost un cuvânt „spăimos” (formulă pe care o îndrăgea mult!). Cu exact douăzeci de ani în urmă, în 1993, profesorul începea, prin publicarea antologiei de texte a lui Mircea Eliade, *Arta de a muri*³⁷ lungul drum al *Pregătirii pentru moarte* (cum se intitulează cuvântul înainte al primei ediții). Pentru umanitatea modernă, constată în acest text Petru Ursache, „moartea nu mai există, mai precis și-a schimbat numele și se numește Neant”³⁸, fapt ce răpește orice sens vieții din veac înțeleasă strict ca un hiatus între două etape ale neființei. Analizând scrierile disparate din bibliografia

³⁶ Magda Ursache, *Dalbul de pribeag. In memoriam Petru Ursache* în <http://www.ziaristionline.ro/2013/08/22/magda-ursache-dalbul-de-pribeag-in-memoriampetru-ursache/#sthash.hTkoWa0j.dpuf> (accesat la 06.12.2013).

³⁷ Ediția I, Iași, Moldova, 1993; edițiile următoare, Cluj-Napoca, Editura Eikon.

³⁸ Idem, *Pregătirea pentru moarte*, prefață la volumul Mircea Eliade, *Arta de a muri*. Ediție îngrijită, selecție de texte și note de Magda Ursache și Petru Ursache, Iași, Editura Moldova, 1993, p. V.

maestrului pe care nu i-a fost dat să-l întâlnească față-către-față, Petru Ursache recunoaște omului modern un comportament contrar obsesiei pentru sens a omului culturilor tradiționale, însă nu se lasă înșelat de aparență. Prin postularea existenței Neantului, modernul nu-și face viața mai confortabilă, ci încearcă doar să-și înfrângă *frica de moarte*. Omul culturilor tradiționale rezolvase acest impas ontologic nu prin „înfrângerea” fricii, cât prin „îmblânzirea” ei. „A îmblânzi moartea” presupune, în primul rând, asumarea și ispășirea ei, dar nu în manieră opacă, nu ca pe un final absolut al ființării (neantificare). Dimpotrivă, moartea este translucidă, vădind mai mult decât ruptura evidentă între cele două moduri ale existenței, unitatea lor, continuitatea și complementaritatea lor: „Moartea și Viața nu sunt fragmente, ci realitate unică, un tot existențial. [...] Existența nu are sens dacă este privită fragmentar, viața pe de o parte, moartea pe de alta. [...] De regulă, viața și moartea sunt experiențe amestecate, indistincte”³⁹.

Așadar, să „îmblânzești” moartea – constată Petru Ursache – nu înseamnă să negi frica de ea neantificând-o, ci să trăiești frica de ea în fiecare moment al existenței terestre, teama ca nici o singură clipă din vremea ce-ți este dată să nu treacă fără de rost, pierzându-se în Neant: „Dacă frica (și moartea) ar fi iremediabil învinsă, fără posibilitate de «întoarcere», ar apărea riscul lenevirii eului. Dar frica (și moartea) este învinsă temporar în segmentul biografic al existenței și definitiv în perspectiva postumității. [...] Acesta este și sensul filosofico-inițiativ al «pregătirii pentru moarte»: îndumnezeirea omului, adică *salvarea lui de la condiția umilitoare a unei existențe precare* (s.n.)”⁴⁰.

Se explică astfel disciplina muncii și grija profesorului, manifestă în ultimii ani, de a-și pune în rânduială toate cele ce le va fi scris de-a lungul timpului. Faptul este evident în felul în care, de la o ediție la alta a *Artei de a muri*, ideile se maturizează, structura se ramifică și se limpezește, iar predoslovia evoluează de la un stadiu preponderent tehnic (*Pregătirea pentru moarte* la ediția din 1993), trecând printr-unul mai degrabă apologetic (în *Notă la ediția a doua*), către elaborarea unei veritabile *Mitologii a morții* (la ediția din 2006). Reeditățile succesive ale acestei antologii i-au confirmat profesorului că „omenirea a dorit să învețe *arta de a muri*. Asta nu se poate constata din cărțile celor vechi, care nu sunt decât modeste călăuze didactice. Știința

³⁹ *Ibidem*, p. IX.

⁴⁰ *Ibidem*.

morții, adică modalitatea de a muri «frumos», ca în artă, a deprins-o omenirea după lungi experiențe costisitoare. Se spune: «cine se teme moare urât», dar cine a înțeles puterea lui Thanatos și modul cum poate fi întâmpinat cu bărbăție «moare frumos»⁴¹.

*

Arta de a muri a fost, în cele din urmă, singura carte pe care Petru Ursache, cu voia soției, a luat-o cu el „dincolo”, în mormânt. Într-o măsură mai mare decât toate celelalte volume, ea este moștenirea pe care profesorul o lasă celor rămași încă în ordinea lumii de aici, dar care, mai devreme sau mai tardiv, vor apuca iremediabil calea către acolo:

„Orice ființă, cât de neînsemnată, se bucură de mica ei nemurire. După moartea fizică, individul obișnuit rămâne în memoria celor apropiați pe cât omenește posibil, continuându-i-se astfel existența în postumitate. De regulă «i se iartă greșelile» [...] «Despre morți, numai de bine», se spune în tradiție, ca epilog al oricărui moment de trecere «în altă lume»⁴².

---

⁴¹ Idem, *Mitologia morții*, prefață la vol. Mircea Eliade, *Arta de a muri. Antologie*. Ediția a III-a, adăugită și îmbunătățită. Selecție de texte de Magda Ursache și Petru Ursache. Prefață de Petru Ursache, Cluj-Napoca, Editura Eikon, 2006, p. XIV.

⁴² *Ibidem*, p. XIII.